

Hondsbossche Zeewering en Paarse Strandloper: zand erover

Ruud Costers

Anders dan zijn Nederlandse naam doet vermoeden lijkt de Paarse Strandloper *Calidris maritima* alleen paars bij een bepaalde lichtval. Toch is hij eenvoudig te herkennen. Het is de enige kleine donkere strandloper met okergele snavelbasis en poten. Dit vogeltje zoekt zijn voedsel op rotsen dicht bij de waterlijn van zoute wateren. Zijn gewicht is slechts 64 g. In ons land zijn kunstmatige stenige bodems, zoals pieren en basaltdijken, een volwaardig alternatief. Daar vindt hij kleine kreeftachtigen, mossels, slakken en insecten die zich in zeewier ophouden. In 1997 werd de populatie als stabiel beschouwd. Naar schatting 50.500 exemplaren maken gebruik van de Oost-Atlantische trekbaan. Met slechts zeven locaties heeft de Paarse Strandloper de meest beperkte verspreiding van alle Nederlandse vogelsoorten. De belangrijkste locatie is Vlieland. In Noord-Holland zijn de Helderse zeewering, de Hondsbossche en Pettemer Zeewering (hierna Zeewering genoemd) en de IJmuider zeepieren de drie bekende bolwerken. Vanaf 2015 zijn er nog maar twee over.

Zandsuppletie

In 2014 is door sleephopperzuigers 35 miljoen kubieke meter zand voor de Zeewering aangevoerd. Er kwam zeventig miljard kilo extra zand met een oppervlakte van vierhonderd hectare voor dit eens zo machtige dijklichaam te liggen. In de loop van 2015 kreeg een nieuw duinlandschap gestalte. De voorstanders van de zandsuppletie zijn politici, projectontwikkelaars, baggeraars en ondernemers. Inwoners betwijfelen of deze ingrijpende operatie wel noodzakelijk is voor de kustveiligheid. Natuurbeschermers maken zich zorgen over de gevolgen voor flora en fauna. De motivatie bij de negatieve besluiten van de rechterlijke macht over de aangespan-

nen procedures komt ongeloofwaardig over. Met het onder het zand verdwijnen van de 38 strekdammen verliezen meerdere vogelsoorten een belangrijk foerageergebied. De nadelige gevolgen zijn voor Steenloper en Zilvermeeuw reeds uitgebreid beschreven. Van Brederode (2008) toonde aan dat de Zeewering voor de Steenloper van internationaal belang was en Camphuysen et al. (2012) concludeerden dat het project een ecologisch drama zal gaan worden voor de Texelse Zilvermeeuwen.

In dit artikel komt de bedreiging voor de Paarse Strandloper aan de beurt. Hierin vergelijk ik mijn verzameling waarnemingen met de mij bekende literatuurgegevens.

Een Paarse Strandloper bij de Zeewering op 2 april 2014.
Foto: Ruud Costers.

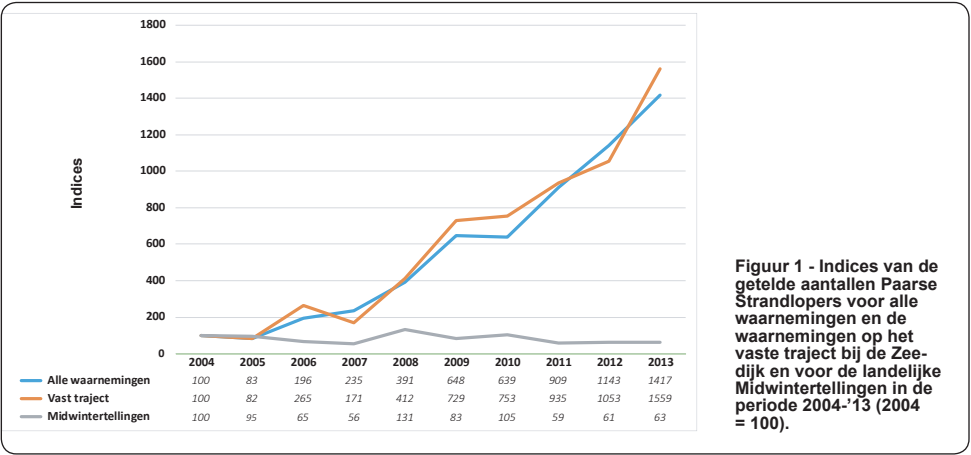
Jaar	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal (N)	294	280	192	166	384	245	309	172	180	186

Tabel 1 - Resultaten van de aantallen (presentie) Paarse Strandlopers bij de jaarlijkse Midwintertellingen uitgevoerd door Sovon in de periode 2004-'13. De gegevens hebben betrekking op heel Nederland.
N = het aantal getelde Paarse Strandlopers.

Aantallen en trend

Tot aan het einde van de vorige eeuw verbleven maximaal vijfhonderd Paarse Strandlopers in ons land. Hiermee overschrijdt de soort in 1997, het jaar van de meest recente populatieschatting, het 1%-criterium dat een in de Ramsar Conventie aanvaarde norm is om het internationale belang van een gebied voor een soort aan te geven. Die grens wordt voor de Paarse Strandloper niet meer gehaald.

Sovon organiseert jaarlijks medio januari de Midwintertelling. In het jaar 1978 werden tijdens die telling 411 Paarse Strandlopers geteld. Vanaf 2004 schommelen de aantallen bij deze Midwintertellingen tussen 166 en 384 exemplaren. Sovon concludeert een dalende trend (Tabel 1). De oorzaak wordt wel toegeschreven aan een herverdeling van overwinteraars in Noordwest-Europa door de zachtere winters.

Jaar	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Alle waarnemingen										
PWD	16	9	17	16	14	31	28	36	32	35
Index PWD	100	56	106	100	88	194	175	225	200	219
Aantal (N)	23	19	45	54	90	149	147	209	263	326
Aantal per PWD	1,4	2,1	2,6	3,4	6,4	4,8	5,3	5,8	8,2	9,3
Vast traject										
Aantal teldagen	40	43	44	39	45	45	45	45	45	45
PWD	12	5	17	9	10	24	23	24	21	22
Aantal (N)	17	14	45	29	70	124	128	159	179	265
Aantal per PWD	1,4	2,8	2,6	3,2	7,0	5,2	5,6	6,6	8,5	12,0

PWD = Positieve Waarnemingsdagen; N = Aantal Paarse Strandlopers; Alle waarnemingen zijn de waarnemingen van het vaste traject, aangevuld met losse waarnemingen.

Tabel 2 - Resultaten van de tellingen aan Paarse Strandlopers bij de Zeewering in de periode 2004-'13.

De oude Zeewering gaat ten onder.

Foto: Ruud Costers.

Vanaf 1981 heb ik op 543 dagen 2086 Paarse Strandlopers op of bij de Zeewering genoteerd. Hiervan bevinden zich er 1697 (81%) op de Zeewering, 308 (15%) op het Pettemerstrand en 81 (4%) binnendijs. Mijn waarnemingen laten vanaf 2004 vanuit meerdere invalshoeken een sterke toename zien. Het aantal dagen met waarnemingen van Paarse Strandlopers noem ik 'positieve waarnemingsdagen' (PWD). Tabel 2 laat een verdubbeling zien in 2009-'13 ten opzichte

van 2004-'08. Bij het aantal individuen (N) klimt de indexwaarde tot (bijna) 1500 (Figuur 1). Het aantal individuen per PWD geeft een ruime verzesvoudiging te zien. Deze trendbepalingen zijn gebaseerd op alle waarnemingen zonder correctiemogelijkheid op mijn waarnemingsinspanning, hoewel deze mij vanaf 2004 voldoende constant lijkt. Gelukkig beschik ik over een dataset die onafhankelijk is van de waarnemingsinspanning. Vanaf 2004 maak ik jaarrond circa 45 wandelingen van

Foeragerende Paarse Strandloper bij de Zeewering op 19 december 2013.
Foto: Ruud Costers.

circa drie uur op een vast traject rond Petten, die zorgvuldig verdeeld zijn over het jaar. Tabel 2 laat zien dat ook via deze methode de PWD-index verdubbelt. Hetzelfde geldt voor de waarde van (ruim) 1500 van de N-index (Figuur 2). Het aantal per PWD op het vaste traject eindigt zelfs ruim acht keer zo hoog. Met de trendgegevens meen ik voldoende te hebben aangetoond dat de aantallen van de Paarse Strandloper op en rond de Zeewering sterk zijn toegenomen. Dat is in tegenstelling tot de landelijke trend die blijkt uit de Mid-wintertellingen.

Groepsgrootte en jaarpatroon

Grote groepen zijn vastgesteld op 20 maart 1976 op de Zuidpier in IJmuiden met 180 stuks en op 10 januari 1988 bij Den Helder met 207 stuks. Buiten Noord-Holland zijn vermeldenswaard 220 stuks op 14 april 2008 rond de haven van Scheveningen en tweehonderd stuks in maart 1984 in De Banken, een moerasterrein bij 's-Gravenzande nabij de Noorderdam van Hoek van Holland. Op de Zeewering zijn mijn hoogste aantallen 32 stuks over het 5,4 km lange traject op 6 maart 2014, 30 over een lengte van één kilo-

Aankondiging van het zandsuppletieproject eind 2013.
Foto: Ruud Costers.

Sleephopperzuigers in actie,
16 april 2014.
Foto: Ruud Costers.

meter op 16 januari 2014 en 30 stuks over 4,5 km op 7 februari 2013. Mijn hoogste aantal op één strekdam is 26 stuks op 19 januari 2014.

Behalve een incidenteel overzomerend exemplaar ontbreekt de soort in de maanden juni en juli. Mijn enige waarnemingen tussen 26 mei en 3 augustus dateren van 12 juli 1985, 10 juli 1988 en 8 juli 1990 met telkens één foeragerend exemplaar. Figuur 3 toont het jaarverloop per decade op basis van 522 waarnemingsdagen in de periode 1981-2013: overwintering van eind augustus tot begin mei, vertrek tussen midden en eind mei, vrijwel afwezig van begin juni tot begin augustus en aankomst midden augustus.

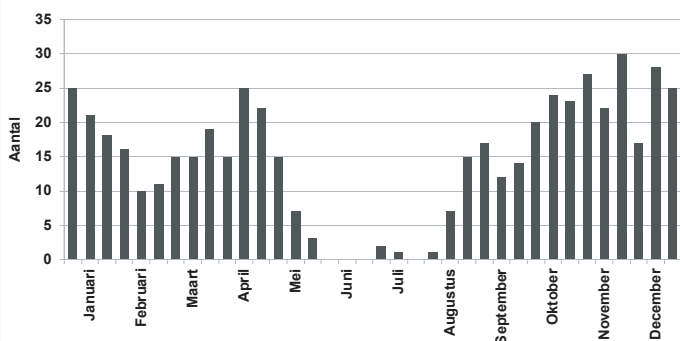
Op het strand gaat het om 87 waarnemingsdagen met 308 individuen. In vrijwel alle gevallen zijn de Paarse Strandlopers te vinden op de eerste strekdam ten noorden van de Zeewering. Opvallend zijn de foerageren-

de aantallen op deze strekdam in de winter 2012-'13 met 13, 19, 12, 17 en 19 stuks op 5 november, 2, 4 en 12 januari en 6 februari. Door de zandsuppletie verdwijnen de vier zuidelijkste van de tien strekdammen op het strand tussen Petten en Sint-Maartenszee onder het zand.

Binnendijks heb ik de soort alleen in het achter de Zeewering gelegen natuurreservaat De Putten waargenomen. Over 22 waarnemingsdagen kom ik tot een totaal van 81 stuks. Mijn grootste groepen zag ik er tijdens de regendagen 9 januari 2013 en 6 november 2013 met respectievelijk 23 en 11 rustende vogels.

Gedrag

Paarse Strandlopers kunnen zich vrij bewegen tussen de aanwezige meeuwen en Scholeksters. Veelal houden zij zich op in groepen foeragerende of rustende Steenlopers. In die

Figuur 3 - Jaarpatroon van de waarnemingen van Paarse Strandlopers bij de Zeewering per decade (n=522).

Vier Paarse Strandlopers op een rij bij de Zeewering, 8 april 2014.
Foto: Ruud Costers.

groepen bevinden zich soms ook Kanoeten, Bonte Strandlopers en Drieteenstrandlopers. Bij een windkracht vanaf zeven Beaufort blijven de Paarse Strandlopers meestal alleen op de Zeewering achter. Bij zuidwesterstormen klitten zij vaak samen op de luwere noordpunt waar deze in een ronding overgaat in het Pettemerstrand. Op de zeewering zie je ze dan ook schuilend achter een losgeslagen basaltblok of een aangespoelde balk. Dan laten zij zich door een mens tot op twee meter benaderen zonder op te vliegen. Hun vertrouwdheid laat zich verklaren met de geringe kans dat hij in zijn broedgebied een vijandig mens ontmoet. In zijn overwinteringsgebied valt de Paarse Strandloper alleen op bij spie-

dende vogelaars. In samengestelde groepen met Steenlopers houdt hij de grotere vluchtgrens van de Steenloper aan. Hoe winterhard de soort is blijkt uit de ongewijzigde presentie zonder sterfte tijdens vorstperioden. Onder 9640 dode zee- en kustvogels die tussen 1988 en 2014 op het acht kilometer lange traject tussen Camperduin en Sint Maartenszee zijn geregistreerd, bevindt zich geen enkele Paarse Strandloper! Overigens niet echt verwonderlijk als je bedenkt dat de soort in Zuidwest-Groenland bij twintig graden vorst kan overwinteren dankzij de warme Golfstroom. Deze voorkomt namelijk dat de zee daar dichtvriest. Hoe sterk de soort is blijkt ook uit het kunnen bereiken van een hoge leeftijd.

Met Steenlopers en Bonte Strandloper, 8 april 2014.
Foto: Ruud Costers.

De geasfalteerde strook en stenen aan de zeezijde van de Zeewering raken bedolven onder oprukkend zand, juli 2014.

Foto: Ruud Costers.

Een in Zweden geringde vogel is teruggevangen op een leeftijd van twintig jaar en negen maanden.

Ten slotte

Hoewel veel minder dan voor Steenloper, Zilvermeeuw en Paarse Strandloper pakt de zandsuppletie ook nadelig uit voor soorten als

Witbuikrotgans, Kanoet, (IJslandse) Tureluur, Zilverplevier en Regenwulp. Dan noem ik alleen nog maar de vogelsoorten. Is deze tweehonderdvijftig miljoen euro verslindende operatie echt noodzakelijk voor de kustveiligheid of gaat het toch vooral om economisch gewin? Hoe het ook zij de flora en fauna op de strekdammen delven het onderspit.

Waar voorheen de Zeewering lag ontwikkelt zich nu strand en een nieuwe duinenrij.
Foto: Chris Grolman.

Zicht op het dorp Petten, de Hondsbossche Zeewering en de Nieuwe Hondsbosscheduinen met op de achtergrond de Schoorlseduinen. Foto: Chris Grolman.

Wat zullen we onze fiere Paarse Strandloper missen!

Samenvatting

Nederland is voor de Paarse Strandloper niet langer van internationale betekenis. Vanaf 2000 is de trend in de presentie in ons land stabiel tot afnemend. De Hondsbossche en Pettemer Zeewering laten echter een toename zien. Met dit gebied verdwijnt één van

de slechts zeven locaties. De klap van de zandsuppletie zal zwaar aankomen voor één van de meest karakteristieke vogels van deze zeewering.

Dankzegging

Mijn dank gaat uit naar Tom Damm en Rob Kole voor hun waardevolle wijzigingsvoorstellen op eerdere versies van dit artikel.

■ H.R. (Ruud) Costers, Europaboulevard 212, 1825 SN Alkmaar, e-mail: ruudcosters@hetnet.nl.

LITERATUUR:

- Brederode, N. van (2008):** De Hondsbossche Zeewering een bedreigd bolwerk voor Steenlopers. *Limosa* 81(2):62-67.
- Camphuysen, C.J. et al. (2012):** Zilvermeeuwen op strandhoofden langs duin en dijk. *Tussen Duin & Dijk* 11(1):4-7.
- Costers, R. (2015):** 25 jaar dode vogels tellen bij Petten. *het Vogeljaar* 63(3):147-156.
- Kam, J. van de et al. (1999):** Ecologische Atlas van de Nederlandse Watervogels.
- Mostert, K. (1988):** De Banken bij 's-Gravenzande. *Sula* 2(1):18-19.
- Rose, P.M. et al. (1997):** Waterfowl population estimates. Wetlands International Publication 44. Wageningen.
- Sovon (2002-'13):** Watervogels in Nederland 2000/2001-2011/2012. Rapporten Sovon.